

WPROWADZENIE

Procesy kształtowania przestrzennych struktur przemysłowych przebiegają z różnym nasileniem zarówno w poszczególnych skalach układów przestrzennych, jak i w działach przemysłu. Podstawowy wpływ na ten proces wywierają zmieniające się uwarunkowania rynkowe, technologiczne i finansowe. Czynnikiem znacznie zakłócającym funkcjonowanie struktur przestrzenno-działowych przemysłu jest kryzys gospodarczy, który niekorzystnie oddziałuje na możliwość pogłębienia rynków, pozyskania nowych źródeł zasilania finansowego, modernizacji technologii produkcji i produktów. Główna rola przypada tu płynności finansowej przedsiębiorstw. Oddziałuje ona na pobudzanie lub hamowanie rozwoju działalności produkcyjno-usługowej, a także sytuacji w zakresie zasobów finansowych poszczególnych podmiotów gospodarki, które w różny sposób mogą pobudzać bądź osłabiać mechanizm rynkowy. Obecnie wiele przedsiębiorstw i instytucji, a także gospodarstw domowych dysponuje znacznymi zasobami finansowymi, które jednak nie są uaktywniane ze względu na niepewność zachowania światowej i krajowych gospodarek oraz zmieniające się uwarunkowania polityczne.

Do tych zagadnień nawiązuje niniejszy tom. Jego problematyka dotyczy wpływu kryzysu gospodarczego na przemiany struktur przemysłowych. Problematyka ta w kolejnych artykułach rozpatrywana jest od strony teoretycznej oraz na podstawie wyników badań empirycznych obejmujących przykłady z wybranych działów przemysłu i przedsiębiorstw, a także funkcjonowanie tego sektora w wybranych regionach gospodarczych.

Analizując wpływ kryzysu na kształtowanie struktury przestrzennej przemysłu, określono znaczenie reguł ekonomicznych wpływających na kryzys gospodarczy, kierunki przemian struktur przemysłowych, mierniki potencjału przemysłowego oraz zmieniające się funkcje przedsiębiorstw w strukturze przestrzennej przemysłu. Na tym tle zarysowano możliwości zachowań przedsiębiorstw przemysłowych w tej strukturze. Dobrym przykładem ilustrującym kształtowanie się struktur przestrzennych przemysłu w zmieniających się warunkach gospodarowania jest artykuł dotyczący przemysłu samochodowego Brazylii, którego autor szczególną uwagę zwraca na: zmianę dynamiki produkcji, potencjał gospodarczy, atrakcyjność regionów pod względem stwarzania dogodnych warunków dla rozwoju tego przemysłu oraz załamanie koniunktury w głównych obszarach jego koncentracji. Kryzys ekonomiczny z różnym nasileniem wpłynął na kształtowanie poszczególnych działów przemysłu. Stosunkowo najslabiej zaznaczył się wśród korporacji informatycznych, w niewielkim natężeniu oddziałując na wartości sprzedaży i dochodów firm; podobnie w produkcji autobusów. W celu podnoszenia konkurencyjności szereg firm reprezentujących określone

działy przemysłu buduje nowe układy organizacyjno-gospodarcze, co ilustrują rozważania nt. kształtowania klastra przemysłu meblarskiego.

Sytuacja kryzysowa oddziałuje również na kondycję finansową poszczególnych firm, co uwidacznia się w analizie zachowań korporacji europejskich w okresie kryzysu. Problem ten ilustrowano poprzez zmiany w rankingu największych korporacji europejskich oraz ich wpływu na potencjał ekonomiczny krajów europejskich. Problematyka ta rozpatrywana jest także z punktu widzenia kształtowania unijnego ładu korporacyjnego, ze zwróceniem szczególnej uwagi na społeczną odpowiedzialność przedsiębiorstw. Zauważono również, że znaczny wpływ na zmiany w zakresie struktury przestrzennej i produkcji przedsiębiorstw ma działalność badawczo-rozwojowa, umożliwiająca wprowadzanie na rynek nowych, bardziej konkurencyjnych produktów. Sytuacja kryzysowa stosunkowo silnie zaznaczyła się w tendencjach przemian niektórych działów przemysłu, natomiast mniej wrażliwe na przekształcenia okazały się układy regionalne, w których występują przedsiębiorstwa reprezentujące różne działy gospodarki – tego wyrazem są stosunkowo niewielkie zmiany struktury przestrzennej przemysłu krajowego w układzie regionalnym. W wyniku kryzysu przemianom podlegają także niektóre struktury regionalne, co uwidaczniają zmiany struktur przestrzenno-działowych dokonujące się na terenie województwa małopolskiego, a także w regionie Irkucka.

Podjęmowane są działania na rzecz poprawy jakości środowiska przyrodniczego, które stwarzają korzystniejsze warunki dla funkcjonowania społeczeństwa. Prowadzą one do osłabiania działalności branż, które w największym stopniu wpływają negatywnie na środowisko, głównie przemysłu energetycznego, oraz stwarzania korzystnych relacji ze środowiskiem pozostałym działom przemysłowym. Nawiązują one do współczesnej polityki energetycznej Unii Europejskiej, która w miejsce wykorzystywania tradycyjnych źródeł energii, zwłaszcza węgla, proponuje wprowadzanie w szerszym zakresie odnawialnych źródeł energii. Szczególnie ważnym problemem staje się rewitalizacja obszarów po eksploatacji kopalnych zasobów surowcowych, które stwarzają pewne zagrożenia dla środowiska. Aby ograniczyć negatywne oddziaływanie, proponowane są różne możliwości ponownej przeróbki zgromadzonych hałd czy wykorzystania ich dla celów turystyczno-rekreacyjnych, co zostało przedstawione w ostatnim artykule.

Zbigniew Ziolo, Tomasz Rachwał